

Moment 3, Bild 3.1 – Att arbeta för en bra vattenkvalitet

Bilden visar: Rubriken för tredje momentet i Vattenpaketet.

Syfte med bilden: Visa rubriken för presentationen, visa att materialet är en del av ett större informationsmaterial, Vattenpaketet. Visa att materialet är framställt av Svenska hydrologiska rådet (SHR) och kopplat till det årliga firandet av Världsvattendagen den 22 mars.

Möjligt manus: Den här presentationen handlar om hur vi i Sverige arbetar för att säkerställa kvaliteten på vårt vatten. [Presentation av dig/er som talar]

Moment 3, Bild 3.2 – Översikt

Bilden visar: Presentationens upplägg.

Syfte med bilden: Visa vad presentationen ska handla om.

Möjligt manus: Den här presentationen kommer alltså att handla om hur man arbetar för att säkerställa en god vattenkvalitet i Sverige. Jag/vi kommer att börja med att ge en kort introduktion till vad Sveriges miljöarbete grundar sig på. Därefter ska jag/vi presentera hur Sveriges övergripande miljöarbete ser ut, dels politiskt med miljömålen som ledning och dels juridiskt med miljöbalken i fokus. Efter att ha gått igenom miljöarbetet i stort kommer jag/vi fokusera på hur den svenska vattenförvaltningen ser ut. Sveriges arbete styrs i hög grad av EU-bestämmelser, vilket jag/vi kommer berätta mer om. I samband med detta presenterar jag/vi vilka målsättningar Sverige har för sin vattenkvalitet och vad vi gör för att nå dessa mål. Jag/vi kommer också prata om vem som är ansvarig för Sveriges vatten och vem som arbetar med vad. Slutligen pratar jag/vi om hur Sverige samarbetar internationellt för att skydda det vatten som ingen äger men som påverkas av vad vi människor gör.

Moment 3, Bild 3.3 - Introduktion

Bilden visar: En älv i mellersta Sverige.

Syfte med bilden: Visa en liten del av allt vatten som man i Sverige arbetar för att långsiktigt skydda.

Möjligt manus: Vattentillgång och god vattenkvalitet är viktiga förutsättningar för människor och andra livsformer. Sveriges politik och tänkande om miljö och naturresurser, inklusive vatten, har som mål att använda sig av metoder som tar hänsyn till behovet som finns om en långsiktigt hållbar samhällsutveckling. Mycket av det arbete som görs för att skydda Sveriges vatten sker dock inte ute i sjöar och vattendrag. Istället arbetar myndigheter och kommuner med att skapa och följa miljömål, lagar och föreskrifter om vilken vattenkvalitet vi vill uppnå.

Fotografi taget av Elin Karlsson. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmannen 2011-05-11.

Moment 3, Bild 3.4 - Miljömålen

Bilden visar: Sveriges 16 miljökvalitetsmål.

Syfte med bilden: Ge en (förhoppningsvis) tydlig bild av vilka miljökvalitetsmål vi har i Sverige.

Möjligt manus: Allt offentligt miljöarbete i Sverige vägleds av 16 nationella miljökvalitetsmål. Det övergripande målet med detta arbete, det så kallade "generationsmålet" är att lämna över ett samhälle till nästa generation där de stora miljöproblemen är lösta, utan att orsaka ökade miljö- och hälsoproblem utanför Sveriges gränser (Miljömålsportalen, Generationsmålet). Vissa av dessa mål är direkt kopplade till vattenkvalitet, men eftersom vatten finns överallt i vår miljö berör i princip alla målen på något sätt vattenkvalitet och vattenmiljö. Tanken är att alla delar av samhället ska arbeta för att skapa ett långsiktigt hållbart Sverige (Miljömålsportalen). Miljömålen är inte juridiskt bindande, det vill säga ingen kan straffas om målen inte uppnås inom den bestämda tidsramen, utan de kan snarare ses som politiska målsättningar (IIIEE, 2008, sid. 2).

Illustration av Tobias Flyger. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmannen 2011-05-06.

Moment 3, Bild 3.5 - Miljöbalken

Bilden visar: Citat ur Miljöbalken, Sveriges Rikes Lag samt miljökvalitetsnormer.

Syfte med bilden: Visa de juridiska dokument som styr Sveriges miljöarbete.

Möjligt manus: Den svenska miljölagstiftningen är huvudsakligen samlad i miljöbalken. Miljöbalken är en ramlag där de flesta svenska lagar inom miljöområdet, inklusive vatten, finns. Miljöbalkens mål är att "främja en hållbar utveckling och på så sätt tillförsäkra levande och kommande generationer en hälsosam och god livsmiljö" (Miljöbalk, 1 kap. 1 §).

En viktig del i miljöbalken är *miljökvalitetsnormerna*. Med miljökvalitetsnormer menas att man ger föreskrifter om lägsta godtagbara miljökvalitet hos mark, vatten, luft eller miljön i övrigt inom ett geografiskt område. Detta innebär att man till exempel bestämmer hur höga halter av en viss förorening ett område får ha, sedan måste man arbeta för att hålla halterna under den nivån. Nivåerna bestäms så att miljön inte är skadlig för människors hälsa eller skadliga för naturen i övrigt (Miljöbalk, 5 kap. 1 §). Miljökvalitetsnormer har blivit en viktig del även inom den svenska vattenförvaltningen.

Fotografi taget av Elin Karlsson. Figur från Vattenmyndigheterna. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmännen 2011-05-11.

Moment 3, Bild 3.6 – Vattenförvaltning i Sverige

Bilden visar: Karta över Sveriges fem vattendistrikt samt namnen på de dokument som styr Sveriges vattenkvalitetsarbete.

Syfte med bilden: Visa namnen på de dokument som styr svensk vattenförvaltning samt visa hur vattenkvalitetsarbetet är geografiskt fördelat.

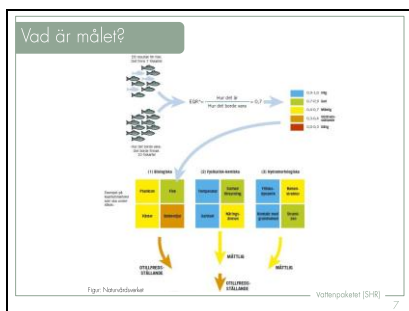
Möjligt manus: Sveriges vattenförvaltning styrs i stor utsträckning av EU:s Ramdirektiv för vatten, eller vattendirektivet som det ofta kallas. Vattendirektivet är en samling regler som syftar till att upprätta en integrerad ram för alla EU:s medlemsländer för skyddet av allt inlandsytvatten, vatten i övergångszon,

kustvatten och grundvatten. Det övergripande målet för EU:s vattenarbete är en vattenkvalitet med acceptabel påverkan på och risker för människors hälsa och miljö, och som säkerställer en hållbar förvaltning av vattenresurserna på lång sikt.

Enligt vattendirektivet ska vattenförvaltningen byggas på ett helhetstänkande. Nyckelbegreppet ”avrinningsområde” uppmärksammar att vattensystem inte slutar vid politiska eller andra av människan skapade gränser, och är utgångspunkten för allt som gäller mål, åtgärder för samt planering och förvaltning av vattenmiljön (Naturvårdsverket, 2005, sid. 11). För Sveriges del innebär det att man har delat in landet i fem vattendistrikt. Varje vattendistrikt är uppbyggt av flera huvudavrinningsområden. Indelningsgrunden för vattendistriktet har varit de stora havsbassängerna; Bottenviken, Bottenhavet, Norra Östersjön, Södra Östersjön och Västerhavet. Varje vattendistrikt kan alltså ses som det geografiska område vars vatten rinner ut i respektive havsbassäng. På så vis tar vattenförvaltningen hänsyn till vattnets naturliga rörelse i landskapet (Naturvårdsverket, 2005, sid. 12-14).

Genom förordningen om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön eller vattenförvaltningsförordningen som den oftast kallas, har regeringen fört in vattendirektivet i svensk lagstiftning. I vattenförvaltningsförordningen finns till exempel bestämmelser för vem som ska göra vad i vattenkvalitetsarbetet och hur arbetet ska gå till (SFS 2004:660 1 kap. 1 §).

Karta från Vattenmyndigheterna. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmannen 2011-05-11.

Moment 3, Bild 3.7 – Vad är målet?

Bilden visar: Klassificeringsschema för bestämning av status hos en ytvattenförekomst.

Syfte med bilden: Visa hur det kan gå till när man bestämmer vilken status en ytvattenförekomst har, samt visa några av de faktorer man tittar på.

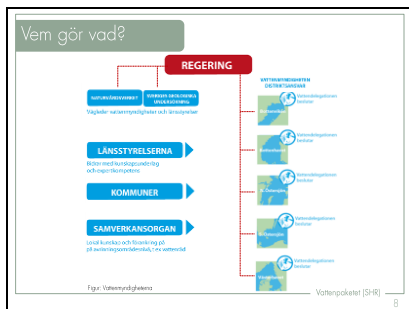
Möjligt manus: Målet med det svenska vattenarbetet är att uppnå en *god vattenstatus för samtliga vattenförekomster* (Naturvårdsverket, 2005, sid. 35). Vad innebär då god vattenstatus? Man gör statusbedömningen utifrån ett referenstillstånd, så som man tycker att det borde vara. Referenstillståndet är ett i stort sett opåverkat vatten med naturliga förhållanden. Ju mer vattenkvaliteten avviker från referenstillståndet desto sämre blir vattenstatusen och man måste jobba hårdare för att nå referenstillståndets status. Alla typer av vatten ska skyddas långsiktigt. Vatten ska finnas i rätt mängd, när och där det behövs. Vattenanvändningen ska vara hållbar så att vattenresurserna långsiktigt förvaltas och vattenförsörjningen långsiktigt tryggas.

Man har bestämt om en rad olika kvalitetsfaktorer som påverkar statusen hos en vattenförekomst. Dessa faktorer skiljer sig för yt- och grundvatten. För ytvatten tittar man dels på ekologisk status och dels på kemisk status. Faktorer för god ekologisk status inkluderar *biologiska faktorer* såsom växt- och djurliv, *fysikalisk-kemiska faktorer* såsom pH, temperatur och förekomst av förorenande ämnen, samt *hydromorfologiska faktorer* såsom vattenmängd, flödes hastighet och bottenstruktur (Naturvårdsverket, 2005, sid. 37). En vattenförekomst kan klassificeras med *hög, god, måttlig, otillfredsställande* eller *dålig* ekologisk status. För att en vattenförekomst ska

kunna få klassificeringen hög ekologisk status måste statusen vara hög för alla tre faktorer (biologiska, fysikalisk-kemiska och hydromorfologiska). Det är med andra ord den faktor med lägst (sämst) status som är utslagsgivande. God kemisk status för ytvatten innebär att vattnet inte får innehålla högre halter av förorenande ämnen än vad som bestämts i vattendirektivet (Naturvårdsverket, 2005, sid. 37-38).

För grundvatten tittar man dels på kvantitativ status och dels på kemisk status. Med kvantitativ status menas att man inte får ta ut mer vatten ur en grundvattenförekomst än vad som är långsiktigt hållbart, alltså snabbare än grundvattnet nybildas, eftersom detta kan leda till bland annat saltvatteninträngning och andra kvalitetsförsämringar. Vad gäller den kemiska statusen tittar man på de ämnen som vattendirektivet fastställt, det vill säga samma ämnen som för ytvatten.

Figur från Naturvårdsverket. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmannen 2011-05-17.

Moment 3, Bild 3.8 – Vem gör vad?

Bilden visar: De huvudsakliga aktörerna i Sveriges arbete för en bra vattenkvalitet.

Syfte med bilden: Visa vem som gör vad inom den Svenska vattenförvaltningen.

Möjligt manus: Vattendirektivet innehåller krav på ett nära samarbete mellan alla intresserade parter inom ett avrinningsområde så att alla berörda aktörer kan engagera sig för att nå upp till direktivets mål. Alla som är berörda av vattenfrågor ska alltså kunna få insyn i och kunna påverka vattenarbetet. Regeringen är ytterst ansvarig för den svenska vattenförvaltningen. Den har i sin tur delegerat ut vattenkvalitetsarbetet till olika myndigheter.

Sverige har fem Vattenmyndigheter, en i varje vattendistrikt. Vattenmyndigheterna finns vid en bestämd länsstyrelse inom varje vattendistrikt, men alla länsstyrelser inom ett distrikt bidrar med kunskapsunderlag och expertkompetens för "sina" vattenförekomster. Vattenmyndigheterna har fått uppdraget att genomföra vattendirektivet och det är i princip de som "bestämmer" över vattenförvaltningen. Vattenmyndigheternas arbetsuppgifter består av att ta fram förvaltningsplaner, miljökvalitetsnormer, åtgärdsprogram och miljökonsekvensbeskrivningar för respektive vattendistrikt (Naturvårdsverket, 2005, sid 12-14).

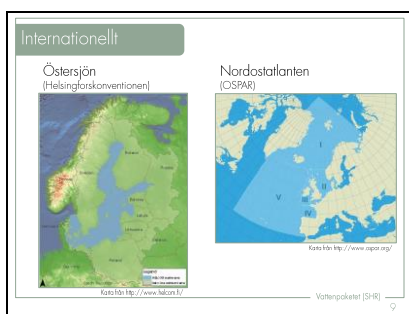
Naturvårdsverket och Sveriges geologiska undersökning (SGU) har fått i uppdrag av regeringen att ta fram detaljerade föreskrifter och handböcker, och därmed bestämma hur vattenmyndigheternas arbete ska gå till väga. Deras huvudsakliga roll är att se till att vattenarbetet utförs enhetligt i alla fem vattendistrikten så att man har samma krav för alla Sveriges vattenförekomster (Naturvårdsverket, 2005, sid. 23). Naturvårdsverket ansvarar för allt ytvatten medan SGU ansvarar för grundvattnet (SGU, 2007, sid. 6). Naturvårdsverket har också i uppdrag att rapportera till EU-kommissionen om hur arbetet med vattenkvaliteten går (SFS 2004:660, 9 kap. 1 §).

Innan vattendirektivet trädde i kraft hade Sveriges kommuner ansvaret för allt vatten inom respektive kommungräns. Efter att arbetet enligt vattendirektivet började har kommunerna fortfarande en viktig roll. De ansvarar bland annat för planeringen av vattenanvändning och övervakar tillståndet i vattenmiljöer. Men

eftersom vattenarbetet nu inte får hindras av administrativa gränser måste kommuner samarbeta mer än de tidigare gjort (Naturvårdsverket, 2005, sid. 14). Eftersom kommunerna har arbetat med vattenfrågor under en lång tid har de massor med kunskap om sina vattenresurser. Dessa kunskaper måste de dela med sig av till vattenmyndigheterna så att de kan få en helhetssyn över Sveriges vattenkvalitet (SFS 2004:660, 3 kap. 3 §).

Vattendirektivet ställer krav på att alla som påverkas av vattenarbetet inom ett område ska ha möjlighet att påverka. Detta sker genom olika samverkansorgan och framför allt så kallade vattenråd. Vattenråden är frivilligt organiserade och består av till exempel företrädare för industrier och lantbruk samt andra som är intresserade av hur vattenkvaliteten säkerställs i deras närhet (Naturvårdsverket, 2005, sid. 15). Vattenråden arbetar med avrinningsområden som utgångspunkt. De flesta vattenråd arbetar med till exempel provtagning och analyser för att bedöma vattnets lokala eller regionala tillstånd. Resultaten rapporteras sedan vidare till kommuner och allmänheten och slutligen till vattenmyndigheterna.

Figur från Vattenmyndigheterna. Kopiering av detta material godkänt av upphovsmannen 2011-05-11.

Moment 3, Bild 3.9 – Internationellt

Bilden visar: Kartor över Helsingforskonventionens och OSPAR:s geografiska arbetsområden.

Syfte med bilden: Visa de geografiska områden som Helsingforskonventionen och OSPAR arbetar för att skydda.

Möjligt manus: Internationellt sett samarbetar Sverige med flera olika länder för att skydda gemensamma vattenresurser. Detta sker genom speciella avtal, så kallade konventioner. Sverige har anslutit sig till ett 40-tal internationella miljökonventioner för att skydda miljön och hushålla med naturresurserna. Inom vattenområdet gäller till exempel Konventionen om miljön i Östersjön (Helsingforskonventionen) och Konventionen för skydd av miljön i Nordostatlanten (OSPAR).

Helsingforskonventionen är ett avtal mellan alla länder inom Östersjöns avrinningsområde som syftar till att skydda det gemensamma havets miljö. Östersjön är mycket påverkad av föroreningar, framför allt övergödande ämnen, vilka bidrar till giftiga algbloomningar och syrefria bottenar vilket skapar problem för både djurliv och människor. De medverkande länderna har kommit överens om att miljön i Östersjön måste återställas och att den ekologiska balansen måste skyddas och bevaras (Helsingforskonventionen, 2008, sid. 3 och sid 15-16).

OSPAR är ett avtal mellan många av de västeuropeiska länder vars vatten rinner ut i Nordostatlanten och syftar till att skydda miljön i havsområdet. Konventionen kom till då flera länder oroade sig för dumpningen av oljeutsläpp och förorenande ämnen och avfall som hotade Nordostatlantens vattenkvalitet och marina liv. Man anser att den marina miljön är viktig för alla länder och arbetar därför gemensamt för att skydda och återställa miljön i Nordostatlanten med alla möjliga medel (OSPAR, 2007, sid. 5)

Kopiering av material godkänt av upphovsmännen (Helcom respektive OSPAR) 2011-05-10.

Moment 3, Bild 3.10 – Avslutning

Bilden visar: Adressen till Vattenpaketets hemsida och kontaktinformation.

Syfte med bilden: Visa var man kan få tag på mer utbildningsmaterial och var man kan vända sig om man har frågor. Hör gärna av er om ni har synpunkter om materialet!

Referenser:

Förordning om förvaltning av kvaliteten på vattenmiljön (SFS 2004:660).

Helsingforskommissionen, 2008. Convention on the protection of the marine environment of the Baltic sea area, 1992 (Helsinki convention). <http://www.helcom.fi/stc/files/Convention/Conv1108.pdf>. Webbplats tillgänglig 2011-05-03.

Miljöbalk (1998:808).

Miljömålsportalen.

www.miljomal.se. Webbplats tillgänglig 2011-04-13.

Miljömålsportalen, Generationsmålet.

<http://www.miljomal.se/Generationsmalet/>. Webbplats tillgänglig 2011-04-13.

Naturvårdsverket, 2005. En bok om svensk vattenförvaltning. Rapport 5489. ISBN 91-620-5489-9.pdf

OSPAR, 2007. Convention for the Protection of the Marine Environment of the North-East Atlantic. http://www.ospar.org/html_documents/ospar/html/OSPAR_Convention_e_updated_text_2007.pdf. Webbplats tillgänglig 2011-05-03.

Sveriges geologiska undersökning (SGU), 2007. Införandet av grundvattendirektivet i svensk rätt. Dnr 04-2066/2006.

The International Institute for Industrial Environmental Economics (IIIEE), 2008. Miljömålen och miljöbalken. Möjligheter till rättsligt genomdrivande av miljökvalitetsmål. Report 2008:1. ISBN 978-91-88902-43-6.